

Таким чином, в реаліях сьогодення особливої значимості та актуальності набуває проблематика формування та реалізації криміналістичного забезпечення розслідування воєнних злочинів та військових кримінальних правопорушень із врахуванням сучасних викликів та загроз. Вбачається, що побудова ефективного криміналістичного забезпечення розслідування та судового розгляду має охоплювати теоретико-методологічний, техніко-криміналістичний, методико-криміналістичний напрями, включаючи супроводження і забезпечення засобами криміналістики й судовий розгляд таких воєнних злочинів.

===== 3.2. Системи штучного інтелекту у правозастосовній діяльності

Термін «штучний інтелект» (ШІ) уперше запропонований американським ученим-математиком Джоном Макарті у середині 50-х р.р. минулого століття як новий напрям інформатики і був визначений як «наука і техніка створення інтелектуальних машин»¹. На сьогодні єдиного загальноновизнаного визначення цього терміна не існує, оскільки це міждисциплінарна наука, яка поєднує багато її галузей (інформатика, математика, соціологія, психологія, право та ін.).

Європейською етичною хартією про використання штучного інтелекту в судових системах та їх оточення (2018 р.) ШІ визначається як сукупність наукових методів, теорій та технік, мета яких – відтворити машиною когнітивні здібності людини².

У Державному стандарті України ДСТУ 2938–94 («Системи оброблення інформації») штучний інтелект визначається як «здатність систем оброблення даних виконувати функції, що асоціюються з ін-

¹ John McCarthy (2007). «What is Artificial Intelligence». Society for the Study of Artificial Intelligence and Simulation of Behavior, Computer Science Department, Stanford University. URL : <http://jmc.stanford.edu/articles/whatisai/whatisai.pdf>

² European ethical Charter on the use of Artificial Intelligence in judicial systems and their environment (Council of Europe, 3–4 December 2018). URL : <https://www.coe.int/en/web/cepej/cepej-european-ethical-charter-on-the-use-of-artificial-intelligence-ai-in-judicial-systems-and-their-environment>

телектом людини – логічне мислення, навчання та самовдосконалення»¹. Учені в галузі комп'ютерних наук під штучним інтелектом (ШІ) також розуміють «властивість автоматичних систем брати на себе окремі функції інтелекту людини, наприклад, вибирати й ухвалювати оптимальні рішення на основі раніше одержаного досвіду й раціонального аналізу зовнішніх дій»².

Проблемам визначення напрямів використання ШІ у правозастосовній діяльності і їх правового регулювання присвячені публікації багатьох закордонних дослідників, а саме: Джованні Сартора та Карла Брантинга (1998)³, Крістофера Рігано (2019)⁴, Асми Іддер та Стефана Куло (2021)⁵, Алі Фагірі Кабола (2022)⁶ та ін. Останнім часом до проблем дослідження ШІ зверталися й українські дослідники.

О. Баранов визначає ШІ як «деяку сукупність методів, способів і засобів, зокрема, апаратних, та комп'ютерних програм, які реалізують одну, кілька або всі когнітивні функції (КФ) достатньою мірою еквівалентні когнітивним функціям людини»⁷. Є. Мічурин при всьому наголошує на тому, що ШІ є результатом творчої діяльності людини і являє собою пристрій або комп'ютерну програму щодо здо-

¹ ДСТУ 2938–94. Системи оброблення інформації. Основні поняття. Терміни та визначення (ISO 2382–1:1993, NEQ). URL : http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=77434

² Методи та системи штучного інтелекту: Навчальний посібник для студентів напрямку підготовки «Комп'ютерні науки» / Уклад. : А. С. Савченко, О. О. Синельников. Київ : НАУ, 2017. С. 9.

³ Sartor, G., Branting, L. K. (1998). Introduction: Judicial Applications of Artificial Intelligence. In: Sartor, G., Branting, K. (eds) *Judicial Applications of Artificial Intelligence*. Springer, Dordrecht. DOI : https://doi.org/10.1007/978-94-015-9010-5_1

⁴ Christopher Rigano. Using Artificial Intelligence to Address Criminal Justice Needs. *NIJ Journal* 280, January 2019. URL : <https://www.nij.gov/journals/280/Pages/using-artificialintelligence-to-address-criminal-justice-needs.aspx>

⁵ Asma Idder, Stephane Coulaux. Artificial intelligence in criminal justice: invasion or revolution? 13 December 2021. *International Bar Association : website*. URL : <https://www.ibanet.org/dec-21-ai-criminal-justice>

⁶ Ali Faghiri Kabol. The Use Of Artificial Intelligence In The Criminal Justice System (A Comparative Study). Article in *Webology* November 2022. URL : https://www.researchgate.net/publication/365027297_The_Use_Of_Artificial_Intelligence_In_The_Criminal_Justice_System_A_Comparative_Study

⁷ Баранов О. А. Інтернет речей : регулювання надання послуг роботами зі штучним інтелектом. *Інформація і право*. № 4(27)/2018. С. 47. URL : http://ippi.org.ua/sites/default/files/7_10.pdf

буття, обробки та застосування інформації і формування «умінь», що подібні до дій, які свідомо виконує людина¹. Тобто, у загальному розумінні системами штучного інтелекту (ШІ) є комп'ютерні системи, що не лише виконують певні завдання за заздалегідь заданим алгоритмом, а й вирішують творчі завдання на основі аналізу значної за обсягом різноманітної інформації та імітують такі процеси мислення людини, як навчання, прогнозування, оцінка ризиків, робота з неповними даними та ін.²

Учені визначили такі види систем штучного інтелекту: системи, які «думають» як люди (зокрема, штучні нейронні мережі); системи, які діють як люди (наприклад, роботи); та системи, які постійно навчаються і генерують нові знання (наприклад, експертні системи)³.

У сучасному світі системи ШІ активно використовуються в системах комунікації, промисловості, сільському господарстві, медицині, транспорті, освіті, науці, побуті та ін. Військове застосування штучного інтелекту та машинного навчання охоплює спостереження, розвідку, аналіз інформації та пропонування певних оптимальних рішень щодо нанесення бойових ударів, надання гуманітарної допомоги, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, прийняття управлінських або логістичних рішень військовим командуванням тощо⁴. Системи протиповітряної оборони, які Україна отримала від закордонних країн, найбільш складні функції виконують за допомогою ШІ⁵.

¹ Мічурін Є. Правова природа штучного інтелекту. *Forum Prava*. 2020. № 64 (5). С. 68

² Авдєєва Г. К. Проблеми використання систем штучного інтелекту в роботі органів кримінальної юстиції. *Використання технологій штучного інтелекту у протидії злочинності* : матеріали наук.-практ. онлайн-семінару (м. Харків, 5 листопаду 2020 р.). Харків : Право, 2020. С. 6.

³ Pablo Lázaro. Artificial Intelligence in Criminal Investigation. Agenda for International Development : website. URL : <https://www.a-id.org/artificial-intelligence-in-criminal-investigation>

⁴ Авдєєва Г. К. Євроінтеграції напрями формування законодавства України у галузі використання систем штучного інтелекту у правозастосовній діяльності. *Сучасний розвиток державотворення та правотворення в Україні: проблеми теорії та практики*: матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції (26 червня 2023 року, м. Київ): Зб. тез наук. праць / за заг. редакцією М. В. Трофименко. Київ: МДУ, 2023. С. 8.

⁵ Київ захищають системи ППО зі штучним інтелектом – МВС. Слово і діло : аналітичний портал. URL : <https://www.slovoidilo.ua/2022/06/17/novyna/bezpeka/kyyiv-zaxyshhayut-systemy-ppo-shtuchnym-intelektom-mvs>

Навіть для розшуку депортованих у РФ дітей з окупованих територій України використовують системи ШІ¹.

У правозастосовній діяльності такі системи також показали свою ефективність. Зокрема, системи безпеки дорожнього руху з елементами ШІ допомагають збирати доказову інформацію при розслідуванні дорожньо-транспортних подій. Вони виявляють порушення правил дорожнього руху, допомагають ідентифікувати транспортні засоби та осіб в несприятливих умовах (низька роздільна здатність фото- або відеокамери, темрява, снігопад, дощ тощо). Спеціальні системи ШІ, які здатні прогнозувати зростання злочинності в окремих регіонах, дозволяють підвищити ефективність заходів її попередження. Зокрема, в Апараті РНБО України використовується сучасна багатофункціональна інформаційно-аналітична система з елементами ШІ «СОТА», яка слугує інструментом аналізу та управління ризиками у сфері національної безпеки й оборони України².

Незважаючи на активне використання систем ШІ у правозастосовній діяльності, визначення поняття «штучний інтелект» в законодавстві України відсутнє, не охарактеризовані види ШІ, принципи їх використання, межі, умови, порядок застосування тощо. Ці питання є вкрай актуальними і мають досліджуватись науковцями.

Системи ШІ показали свою ефективність у роботі правозастосовних органів багатьох країн. Крістофер Рігано стверджує, що, завдяки їх використанню, покращилися результати роботи правоохоронних органів, зменшився рівень злочинності, скоротилися строки розслідування злочинів³.

Система ШІ ePOOLICE (early Pursuit against Organized crime using environmental scanning, the Law and Intelligence systems) з 2013 р.

¹ Депортованих із Криму до РФ дітей-сиріт шукають за допомогою штучного інтелекту – прокурор АРК. URL : <https://ua.krymr.com/a/news-prokuror-ark-dity-syroti-krym/32327860.html>

² В Апараті РНБО України розроблено та введено в експлуатацію сучасну інформаційно-аналітичну систему «СОТА». РНБО: офіц. сайт. URL : <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Diialnist/5011.html>

³ Christopher Rigano. Using Artificial Intelligence to Address Criminal Justice Needs. NIJ Journal 280, January 2019. URL : <https://www.nij.gov/journals/280/Pages/using-artificialintelligence-to-address-criminal-justice-needs.aspx>

успішно використовується в країнах-членах ЄС¹. Вона вивчає сторінки сайтів, електронне листування, поліцейську інформацію для пошуку інформації про діяльність організованих злочинних груп та здійснює оцінку ризику появи кримінальної активності².

У Великій Британії система штучного інтелекту HART (Harm Assessment Risk Tool) показала ефективність при прогнозуванні низького ризику на 89,8%, однак ефективність при високому ризику рецидиву злочину щодо раніше засуджених осіб становила 78,8%³.

У Сполучених Штатах Америки для оцінки ймовірності скоєння підсудним рецидиву злочинів та аналізу попередніх проступків використовуються такі системи III: Watson/Ross – IBM (аналітика), Lex Machina – LexisNexis (аналітика), COMPAS – Correctional Offender Management Profiling for Alternative⁴.

О. Плахотнік справедливо вважає, що системи III COMPAS та HART «здатні оцінювати ризики рецидиву злочинів і з успішністю можуть бути використані під час підготовки досудової доповіді у кримінальному провадженні, а також у наглядовій та пенітенціарній пробації в Україні»⁵.

¹ Early Pursuit against Organized crime using environmental scanning, the Law and Intelligence systems. European Commission : website. URL : <https://cordis.europa.eu/project/id/312651>

² Авдєєва Г. К., Коновалова В. О., Соколенко М. О. Перспективи використання систем штучного інтелекту у правозастосовній діяльності. *Перспективні напрями розвитку кримінальної юстиції в цифрову еру* : матеріали Всеукр. заоч. наук.-практ. конф. (м. Харків, 24 лип. 2023 р.) : електрон. наук. вид. / редкол.: В. С. Батиргарєєва (голова), Н. В. Глинська, Д. П. Євгєєва ; [уклад.: Н. В. Глинська, Д. І. Клепка]. ; НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України, Від. дослідж. проблем кримін. процесу та судоустрою. Харків : Право, 2023. С. 7.

³ AI can predict reoffending, university study finds. Durham Constabulary. 24 January 2022. URL : <https://www.durham.police.uk/News/News-Articles/2022/January/AI-can-predict-reoffending-university-study-finds.aspx>

⁴ European ethical Charter on the use of Artificial Intelligence in judicial systems and their environment (Council of Europe, 3–4 December 2018). URL : <https://www.coe.int/en/web/cepej/cepej-european-ethical-charter-on-the-use-of-artificial-intelligence-ai-in-judicial-systems-and-their-environment>

⁵ Плахотнік О. В. Практичне застосування штучного інтелекту у кримінальному провадженні. *Вісник кримінального судочинства*. № 4/2019. С. 54. DOI : <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2019.4/45-57>

Міністерство Юстиції України до Єдиного реєстру засуджених осіб підключило аналітичну систему з елементами ШІ «Касандра», яка аналізує різноманітну інформацію про засуджених осіб та виявляє ризики повторного кримінального правопорушення¹.

Системи ШІ в усьому світі використовуються під час розслідування злочинів для отримання інформації про осіб та їхні дії, різноманітні об'єкти і явища, з метою виявлення і попередження шахрайських дій, для ідентифікації осіб і предметів (у т.ч., зброї) за їх слідами та ін.² В. Шевчук зазначає, що під час аналізу соціальних мереж «штучний інтелект може допомогти виявити зв'язки між підозрюваними, які можуть бути пов'язані з воєнними злочинами, та ідентифікувати осіб, які можуть бути свідками воєнних злочинів або мати інформацію про них»³.

При розслідуванні воєнних злочинів, скоєних військовими РФ в Україні, системи ШІ ефективно вирішують завдання щодо ідентифікації осіб за фотознімками, відеозаписами та пробами ДНК. Зокрема, за допомогою американської системи розпізнавання осіб Clearview AI, яка використовує базу даних з 30 млрд фотопортретів із соціальних мереж та стрічок новин⁴, встановлено особи окремих

¹ Оценивать опасность преступников будет «Кассандра»: Денис Малиюска сообщил, что КМУ внес проект в Раду. Судебно-юридическая газета. 13 апреля 2021. URL : <https://sud.ua/ru/news/publication/198879-otsenivat-opasnost-prestupnikov-budet-kassandra-denis-malyuska-soobschil-chto-kmu-vnes-proekt-v-radu>

² Christopher Rigano. Using Artificial Intelligence to Address Criminal Justice Needs. NIJ Journal 280, January 2019. URL : <https://www.nij.gov/journals/280/Pages/using-artificialintelligence-to-address-criminal-justice-needs.aspx>

³ Шевчук В. М. Використання інформації із соціальних інтернет-мереж при розслідуванні кіберзлочинів: криміналістичні проблеми. *Кримінальні загрози в секторі безпеки: практики ефективного реагування: матеріали панельної дискусії III Харків. міжнар. юридичного форуму* (м. Харків, 26 вересня 2019 р.); Нац. юрид. університет ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2019. С. 143.

⁴ Авдєєва Г. К., Коновалова В. О. Штучний інтелект у боротьбі зі злочинністю: напрями використання та проблеми законодавчого врегулювання. *Цифрова трансформація кримінального провадження в умовах воєнного стану: матеріали круглого столу, присвяч. Всеукр. тижню права* (м. Харків, 23 груд. 2022 р.): електрон. наук. вид. / [редкол.: Н. В. Глинська (голов. ред.), Д. І. Клепка, А. А. Барабаш] ; НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України, Від. дослідж. Проблем крим. проц. та судоустрою. Харків : Право, 2022. С. 37. DOI: <https://doi.org/10.31359/9789669984395>

злочинців-військових РФ за їхніми фотознімками. Ця система дозволила ідентифікувати понад 1 000 осіб (живих і загиблих) та встановити особи окремих громадян РФ, які скоїли злочини на території нашої держави та/або розповсюджують дезінформацію від імені громадян України. Система показала свою ефективність навіть при аналізі зображень понівечених тіл¹.

Спецслужбами РФ для проведення інформаційно-психологічних атак використовуються фейкові (підроблені) новини, які супроводжуються фальшивими фотознімками та відеозаписами, у т.ч. створеними за допомогою нейронних мереж, алгоритм роботи яких імітує роботу мозку людини (ШІ). Останнім часом найбільш відомими недостовірними світлинами, згенерованими системами штучного інтелекту, є зображення хлопчика, який вижив під час ракетного удару в Дніпрі, та фейкове звернення В. Зеленського про капітуляцію, яке з'явилося в інформаційному просторі в березні 2022 р.²

ШІ здатен автоматично аналізувати велику кількість даних з різних джерел з метою виявлення неправдивої інформації та встановлення її джерел, розпізнавання змінених або підроблених зображень шляхом порівняння їх з оригінальними, встановлення схем і способів поширення дезінформації та її блокування.

Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки України використовує автоматизовану систему SemanticForce, яка дозволяє аналізувати певні неприйнятні або шкідливі інформаційні потоки і зображення та реакцію на них користувачів, відрізняти хибні акаунти від реальних користувачів тощо³. Аналітичні алгоритми вітчизняного сервісу Attack Index дозволяють виявляти певні інформаційні

¹ Джеймс Клейтон. Як штучний інтелект допомагає ідентифікувати загиблих в Україні. BBC News Україна. URL : <https://www.bbc.com/ukrainian/features-61105661>

² Авдєєва Г. К. Системи штучного інтелекту як засоби протидії інформаційній війні в Україні. *Національна безпека України в умовах інформатизації та глобалізації суспільних процесів: сучасні загрози та кримінально-правове регулювання* : матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 11 трав. 2023 р.) / редкол.: Л. М. Демидова (голов. ред.), Н. В. Шульженко, Д. О. Куковинець, О. С. Попович ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого ; НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса Нац. акад. прав. наук України ; Громад. орг. «Всеукр. асоц. кримін. права». Харків : Право, 2023. С. 281. DOI: <https://doi.org/10.31359/9789669985552>

³ SemanticForce media and e-commerce intelligence. URL : <https://semanticforce.ai/en>

операції та їх ознаки (час, інтенсивність, масштабність, ініціатор операції, мережа розповсюдження інформації) та пропонує сценарії протидії інформаційним загрозам¹.

Попри ефективну роботу з великими масивами інформації, системи ІІІ мають певні недоліки і викликають занепокоєння в усьому світі. Зокрема, через недосконалість біометричних систем, велику кількість помилок у їх роботі та можливі порушення прав людини парламент ЄС нещодавно запропонував заборонити збирання фото-зображень осіб до приватних систем розпізнавання (у т.ч., Clearview)².

У США з 2013 по 2016 рр. в поліції проходила тестування система Watson компанії IBM, яка автоматично складала стандартні звіти і процесуальні документи після усного повідомлення інформації електронному помічникові. Через низьку якість отриманих документів та, як наслідок, суттєве зниження якості роботи поліцейські надали негативну оцінку системі Watson та припинили її використання³.

За результатами дослідження, проведеного аналітичним центром NewsGuard у січні 2023 р., встановлено, що дуже популярна та загальнодоступна в усьому світі система штучного інтелекту ChatGPT (Generative Pre-trained Transformer), розроблена компанією OpenAI для роботи в діалоговому режимі, здатна генерувати неправдиві тексти з елементами інформації про реальні події⁴. Система за певним запитом може згенерувати дезінформаційне повідомлення, у т. ч. засноване на «кремлівській» пропаганді. При тому навіть суддя окружного суду м. Картахена (Колумбія) під час судового розгляду справи використовував систему ІІІ GPT для постановки юридичних питань щодо справи та включив отримані

¹ Attack Index : website. URL : <https://attackindex.com/uk/golovna>

² Європарламент закликав заборонити системи розпізнавання осіб. Європейська правда : веб-сайт. 06.10.2021. URL : <https://www.eurointegration.com.ua/news/2021/10/6/7128684>

³ Авдеева Г. К. Проблеми використання систем штучного інтелекту в роботі органів кримінальної юстиції. *Використання технологій штучного інтелекту у протидії злочинності* : матеріали наук.-практ. онлайн-семінару (м. Харків, 5 листопада, 2020 р.). Харків : Право, 2020. С. 8.

⁴ Misinformation Monitor: January 2023. NewsGuard. URL : <https://www.newsguardtech.com/misinformation-monitor/jan-2023>

від ШІ відповіді у своє рішення. Про це він зазначив у своєму Рішенні від 30 січня 2023 р.¹

Члени міжнародної асоціації юристів попереджають про можливі помилкові результати роботи систем ШІ через похибки людини під час формування баз даних і формулювання варіантів підсумкових рішень, які аналізує ШІ, а також через погрішності в програмному коді ШІ, який також створюється людиною².

Очільник Tesla та SpaceX Ілон Маск, один із засновників Apple Стів Возняк й більше тисячі експертів у галузі IT-технологій підписали відкритий лист із закликом припинити розробку просунутого штучного інтелекту та тимчасово призупинити навчання більш потужних систем, ніж GPT-4 від компанії OpenAI. Автори листа вважають, що навіть творці «потужних цифрових розумів» не можуть їх контролювати, а сучасні системи штучного інтелекту починають конкурувати з людиною та здатні зруйнувати ринок праці, вплинувши на 300 млн робочих місць³.

З метою запобігання дискримінації і порушення основних прав і свобод під час використання систем ШІ у правоохоронних органах до парламенту ЄС поданий проєкт «Закону про штучний інтелект», у якому запропоновано при використанні таких систем застосовувати високі рівні підзвітності, справедливості та прозорості⁴. У документі наголошено на тому, що системи ШІ мають бути юридично, етично та технічно надійними, повинні відповідати демократичним цінностям, правам людини та верховенству закону. Науковці попереджають,

¹ Колумбійський суддя використав штучний інтелект ChatGPT для вирішення справи. Юридична Газета. URL : <https://yur-gazeta.com/golovna/kolumbiyskiy-suddya-vikoristav-shtuchniy-intelekt-chatgpt-dlya-virishennya-spravi.html>

² Asma Idder, Stephane Coulaux. Artificial intelligence in criminal justice: invasion or revolution? 13 December 2021. International Bar Association : website. URL : <https://www.ibanet.org/dec-21-ai-criminal-justice>

³ Маск, Возняк та понад тисячу експертів закликали припинити розробку штучного інтелекту. [Електронний ресурс] 30 березня, 2023 р. URL : <https://espreso.tv/mask-voznyak-ta-ponad-tisyachu-ekspertiv-zaklikali-pripiniti-rozrobku-shtuchnogo-intelektu>

⁴ Proposal for a regulation of the European parliament and of the council laying down harmonised rules on artificial intelligence (artificial intelligence act) and amending certain union legislative acts. An official website of the European Union. Brussels, 21.4.2021. URL : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021PC0206>

що «існує ризик використання штучного інтелекту для переслідування політичних опонентів або некоректного відображення даних через певні алгоритмічні недосконалості. Крім того, важливо враховувати законодавчі обмеження щодо застосування штучного інтелекту в розслідуванні злочинів, зокрема заборони на використання деяких видів даних, які можуть порушувати права людини»¹.

Завдання розвитку технологій ШІ в Україні є одним з пріоритетних напрямів у сфері науково-технологічних досліджень. У «Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні» (далі – Концепція) основою державної політики у сфері правового регулювання галузі штучного інтелекту проголошено захист прав та свобод учасників відносин у галузі штучного інтелекту, розроблення та використання технологій штучного інтелекту з дотриманням етичних стандартів². На жаль, у «Плані заходів з реалізації Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні на 2021–2024 роки» не містяться конкретні заходи щодо законодавчого регулювання процесів використання ШІ у правозастосовній діяльності, а заплановано лише «запровадження правового регулювання з питань формування державної політики в галузі штучного інтелекту» та «впровадження технологій штучного інтелекту в національну систему кібербезпеки»³.

Стрімкий розвиток і широке розповсюдження систем ШІ випереджають процеси створення умов і засобів ефективної протидії недобросовісному і зловмисному їх використанню. Для вирішення цього питання на засіданні групи семи розвинутих країн (G7), яке відбулося в Японії 29 квітня 2023 р, міністри цифрових технологій узгодили п'ять таких принципів розвитку ШІ: верховенство права, дотримання

¹ Baltrušienė J., Shevchuk V. Artificial Intelligence Technologies in Law Enforcement and Justice: Ukrainian and European experience. Цифрова трансформація кримінального провадження в умовах воєнного стану : мат-ли Всеукр. круглого столу (Харків, 16.12.2022). Харків, 2022. С. 139.

² Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020 р. № 1556-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text>

³ План заходів з реалізації Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні на 2021–2024 роки. Затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 травня 2021 р. № 438-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/438-2021-%D1%80#n10>

законної процедури, демократія, повага до прав людини і використання можливостей для інновацій¹. На майбутніх засіданнях групи G7 планується розглянути питання щодо управління системами ШІ, захисту авторського права та боротьби з дезінформацією.

У вересні 2022 р. Європейська комісія підписала Угоду про приєднання України до програми «Цифрова Європа» та надала можливість нашій країні скористатися фінансуванням і підтримкою програми щодо розширення можливостей використання систем ШІ в різних галузях (у т.ч., у правозастосовній діяльності). Така можливість може бути реалізована лише за умови імплементації норм, закріплених у «Рекомендаціях щодо штучного інтелекту», що прийняті в червні 2019 року Організацією економічного співробітництва та розвитку², та за умови дотримання етичних стандартів, передбачених у Рекомендаціях CM/Rec (2020)1 Комітету Міністрів державам-членам щодо впливу алгоритмічних систем на права людини, схвалених 8 квітня 2020 р.³, у законодавство України. Оскільки 23 червня 2022 р. Україна набула статусу країни-кандидата на вступ до Європейського Союзу, законодавство нашої країни, у т.ч. у частині використання систем ШІ в інформаційній війні з РФ, має бути поступово адаптовано до законодавства ЄС. Тобто, Україна під час розроблення власного законодавства щодо регулювання процесів використання систем ШІ у правозастосовній діяльності може використати численні нормативно-правові акти і рекомендації, прийняті різними інституціями ЄС та Ради Європи. Одним із найважливіших таких документів є схвалена ще у 2018 р. Європейською комісією з питань ефективності правосуддя «Етична хартія про використання штучного інтелекту

¹ G7 should adopt 'risk-based' AI regulation, ministers say. Reuters. April 30, 2023. URL : <https://www.reuters.com/markets/europe/g7-should-adopt-risk-based-ai-regulation-ministers-say-2023-04-30/>

² Recommendation of the Council on Artificial Intelligence. OECD Legal Instruments. (OECD/LEGAL/0449). Adopted on: 22/05/2019. URL : <https://legal.instruments.oecd.org/en/instruments/oecd-legal-0449>

³ Recommendation CM/Rec(2020)1 of the Committee of Ministers to member States on the human rights impacts of algorithmic systems (Adopted by the Committee of Ministers on 8 April 2020 at the 1373rd meeting of the Ministers' Deputies). URL : https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016809e1154

в судових системах та їх середовищі»¹, яка закріплює принципи використання систем ШІ під час здійснення правосуддя, а саме: дотримання основних прав людини при використанні ШІ; запобігання будь-якої дискримінації між окремими особами чи групами осіб; якість та безпека при обробленні судових рішень і даних, що мають міститися в безпечному технологічному середовищі; прозорість, неупередженість та справедливість.

Національною асоціацією адвокатів України (НААУ) створено Робочу групу з питань правового регулювання ШІ та напрацювання рекомендацій до національного законодавства в цій сфері. Організатори робочої групи впевнені, що це дозволить забезпечити прозорість та належне правове регулювання штучного інтелекту, захист від можливих кібератак та інших загроз, а також запобігти їх недоречному використанню. Ключовим завданням Робочої групи є забезпечення належного захисту прав людини під час розробки, впровадження та використання систем ШІ². Однак, окрім окреслених робочою групою питань, є безліч інших, які слугують предметом активних дискусій науковців у галузі права. Зокрема, О. Радутний вважає ШІ електронною особою (особистістю), пропонує визнати його суб'єктом правовідносин і застосовувати до нього заходи кримінально-правового характеру³. Т. Каткова також пропонує внести зміни в кримінальне законодавство з метою «визначення кримінальної відповідальності ШІ»⁴. В. Грига вважає можливим навіть визнавати ШІ потерпілим від злочину⁵. З такими пропозиціями погодитися

¹ European ethical Charter on the use of Artificial Intelligence in judicial systems and their environment (Council of Europe, 3–4 December 2018). URL : <https://www.coe.int/en/web/cepej/cepej-european-ethical-charter-on-the-use-of-artificial-intelligence-ai-in-judicial-systems-and-their-environment>

² Голова НААУ, РАУ створила Робочу групу з правового регулювання штучного інтелекту та рекомендацій до законодавства | НААУ. НААУ. 08.03.23. URL : <https://unba.org.ua/news/7940-golova-naau-rau-stvorila-robochu-grupu-z-pravovogo-regulyuvannya-shtuchnogo-intelektu-ta-rekomendacij-do-zakonodavstva.html>

³ Радутний О. Є. Кримінальна відповідальність штучного інтелекту. Інформація і право. №2(21)/2017. С. 131. URL : http://ippi.org.ua/sites/default/files/14_5.pdf

⁴ Каткова Т. Штучний інтелект в Україні: правові аспекти. Право і суспільство. 2020. № 6. С. 53. URL : http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2020/6_2020/10.pdf

⁵ Грига В. Штучний інтелект як потерпілий від злочину. Молодий вчений. 2019. №5 (69). С. 191. URL : <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-5-69-41>

не можна, особливо в разі настання цивільно-правової відповідальності. Досвідчений фахівець аналітичного центру з міжнародного розвитку в галузі кібербезпеки Пабло Лазаро справедливо зазначає, що «робот не може нести відповідальність за дії або бездіяльність, які можуть завдати шкоди третім особам. Судді судять людей, а не роботів, не кажучи вже про алгоритми»¹. Тобто, для отримання якісного нормативно-правового акту, який регулюватиме порядок використання ШІ у правозастосовній діяльності, до його розроблення мають долучатися науковці в галузі права, судді, слідчі, адвокати та інші співробітники правозастосовної сфери.

В Україні доцільно прийняти єдиний нормативно-правовий акт у формі закону, який розв'язав би всі можливі проблеми використання ШІ у правозастосовній діяльності. Під час розроблення цього документу слід враховувати, що процедура доказування у процесуальній діяльності є тривалим процесом, який являє собою всебічний аналіз і зіставлення лише об'єктивної доказової інформації. Вона відрізняється від автоматичного аналізу даних системою ШІ, що здатна враховувати недостовірні або підроблені дані, неправдиві показання свідка або потерпілого, помилкові висновки експерта та ін. Це може вплинути на правильність висновку штучного інтелекту і призвести до порушення таких фундаментальних принципів судочинства, як верховенство права, недискримінація, неупередженість, справедливність та ін. Тому повністю автоматизувати процеси прийняття процесуальних рішень в Україні поки що зарано.

3.3. Можливості та перспективи використання технологій штучного інтелекту в розслідуванні кримінальних правопорушень

На сьогоднішній день застосування та впровадження технологій штучного інтелекту у правоохоронну діяльність багато в чому обу-

¹ Pablo Lázaro. Artificial Intelligence in Criminal Investigation. Agenda for International Development : website. URL : <https://www.a-id.org/artificial-intelligence-in-criminal-investigation>.